

Ko i kako troši novac iz „zelenog“ fonda u Obrenovcu?

Šta se dešava sa lokalnom eko taksom u Obrenovcu? Prikupljali smo dokumentaciju, istraživali, razgovarali, diskutovali, pitali i tu priču prenosimo sa iskrenom nadom da ćete bolje razumeti kako se troše „zelene“ pare...

MILISAV PAJEVIĆ

Poštovani čitaoci, kao što vam je poznato, Institut za održivi razvoj i zaštitu životne sredine „Zeleni krug“ i Magazin EKolist su minulih godina istraživali kako se troši eko dinar u Subotici, Apatinu, Odžacima, Požarevcu, Pančevu, Leskovcu, Sremskoj Mitrovici, Nišu, Užicu i Vršcu. Tu praksu nastavljamo i ove godine kroz projekat „Ko i kako troši novac iz fondova u Srbiji?“ kroz koji ćemo pokušati da damo odgovore na pitanja kako i na koji se način prikuplja „ekološki dinar“, kako se troše i dele sredstva prikupljena za zaštitu životne sredine.

Analizirali smo dokumentaciju, upoređivali, istraživali, diskutovali i sad vam donosimo deo te priče, pa sami zaključite kako se i za koje namene trošio „zeleni“ dinar u Opštini Obrenovac, jednoj od 17 gradskih opština grada Beograda.

Opština Obrenovac jedna je od prvih

u Srbiji koja je osnovala lokalni fond za zaštitu životne sredine, još 1991. godine. Zbog usaglašavanja sa Zakonom o zaštiti životne sredine iz 2004. godine i 2009. godine, Skupština gradske opštine Obrenovac je u novembru 2006. godine donela novu odluku o osnivanju Fonda kao posebnog pravnog lica, da bi krajem decembra 2009. godine donela Odluku o otvaranju Budžetskog fonda za zaštitu životne sredine.

Analiza „zelenog“ fonda

Razgovarali smo sa Dejanom Maksimovićem, ekspertom Ekološkog centra „Stanište“ koji je za potrebe ovog teksta uradio analizu Budžetskog fonda za zaštitu životne sredine Gradske opštine Obrenovac.

Koji su izvori finansiranja i koliki je iznos prihoda Fonda za zaštitu životne sredine opštine Obrenovac?

- U periodu 2010-2018. godine, ubedljivo najviši iznosi tekućih prihoda

budžetskog fonda za zaštitu životne sredine opštine Obrenovac, od svih „ekoloških“ naknada beleže se od naknade za emisiju SO₂, NO₂, praškastih materija i odloženi otpad. Prihodi od ove naknade činili su od 99,4% do 100% ukupnih prihoda fonda.

Što se tiče iznosa prihoda, u istom periodu beleže se velika kolebanja, od 0 do 923 miliona dinara, a najčešće su prihodi bili između 360 i 450 miliona dinara. Ova kolebanja manje su posledica različitih iznosa naplaćenih naknada iz godine u godinu, a najviše zbog različitih odnosa raspodele između grada Beograda i gradskih opština. Skupština grada Beograda svake godine donosi „Odluku o obimu sredstava za vršenje poslova grada i gradskih opština i utvrđivanju prihoda koji pripadaju gradu, odnosno gradskim opštinama“. Između ostalog, ovom Odlukom utvrđuje se i raspodela prihoda između grada i gradskih opština. Procenti po kojima su prihodi od naknade za emisiju SO₂, NO₂, praškastih materija i odloženi otpad raspodeljivani između grada i opštine Obrenovac bili su različiti i menjani gotovo svake godine, dok su u 2015. i 2016. godini u potpunosti bili prihod grada Beograda.

Po ukupnom iznosu tekućih prihoda, obrenovački Fond jedan je od najvećih u Srbiji. U 2010. i 2013. godini bio je na

prvom mestu, u 2011. i 2012. godini na drugom (iza grada Beograda), u 2017. i 2018. godini na trećem mestu (iza Beograda i Požarevca), u 2014. godini na četvrtom mestu, dok u 2015. i 2016. godini Fond nije imao nikakve prihode. Za ovako visok iznos prihoda može da se zahvali Termoelektrani „Nikola Tesla“ (TENT), koja je najveći proizvođač električne energije u Srbiji i veliki obveznik naknade za emisiju SO₂ i NO₂.

U Tabeli 1. navedeni su tekući prihodi od svih vrsta „ekoloških“ naknada, za period od 2010. do 2018. godine.

Jedan od načina kako se prihodi mogu ujednačiti u apsolutnom iznosu i tako međusobno uporediti je računanje u odnosu na prosečan godišnji kurs evra Narodne banke Srbije. Tako su određenih godina prihodi u evrima bili manji, iako su nominalno u dinarima porasli, i obrnuto, što se može uočiti u Tabeli 2.

Kakav je odnos prihoda i rashoda Budžetskog fonda za zaštitu životne sredine Obrenovca?

- Zbir prihoda od ovih naknada je najmanji iznos koji je, u skladu sa zakonom, morao da se potroši u okviru fonda. Ukoliko se u jednoj godini ne realizuju sve aktivnosti i ne utroši sav novac, neutrošen iznos se, u skladu sa Zakonom o budžetskom sistemu, prenosi u narednu godinu i čini prenete prihode Fonda. U Tabeli 3. su prihodi od naknada i ukupni rashodi evidentirani kao programi budžetskog fonda za zaštitu životne sredine opštine Obrenovac, u periodu 2010-2017 (uz napomenu da je 736.385.536 dinara preneto iz 2009. godine):

Opština Obrenovac je neutrošen iznos koji se prenosi u narednu godinu smanjila sa početnih 736 miliona (prenetih iz 2009. godine) na 74 miliona (prenetih u 2018. godinu). To ukazuje da se novac od „ekoloških“ naknada u najvećoj meri zaista koristi kroz Fond za zaštitu životne sredine. Treba to naglasiti, jer je praksa da se kroz fondove troši manje novca nego što se od naknada naplati raširena u oko 80% opština i gradova u Srbiji, ali i u Zelenom fondu Republike Srbije. Još

Godina	Tekući prihodi od naknada u dinarima	Prosečan godišnji kurs evra, sa sajta NBS	Tekući prihodi od naknada u evrima
2010.	923.594.801	103,0431	8.963.189,20
2011.	360.911.327	101,9502	3.540.074,73
2012.	364.638.255	113,1277	2.223.244,66
2013.	516.916.251	113,1369	4.568.944,80
2014.	450.484.410	117,3060	3.840.250,37
2015.	0	120,7328	0
2016.	0	123,1179	0
2017.	452.593.765	121,3367	3.730.064,89
2018.	451.617.796	118,2716	3.818.480,48

treba istaći da od decembra 2015. godine, i izmena Zakona o budžetskom sistemu, ova sredstva više nisu namenska. To je omogućilo organima vlasti da ono što su do tada činili protiv zakona, sada nastave da čine ne kršeći zakon, a to je da prenamenjuju sredstva od „ekoloških“ naknada i troše ih na potrebe koje nisu u vezi sa zaštitom životne sredine. Zato su u tabeli iznosi od 2016. godine dati u dve kolone – u prvoj tretirajući sredstva kao da su još uvek namenska, i u drugoj bez takvog tretmana.

Opština Obrenovac je u sedam od osam godina posmatranog perioda imala više rashoda u fondu od tekućih prihoda od naknada. Po iznosu planiranih rashoda, jasno je da su neutrošena preneti sredstva uvek računata u prihode i sabirana sa planiranim tekućim prihodima, što nije slučaj u većini opština i gradova. Da su iznosi planiranih rashoda veći od zbira tekućih i prenetih prihoda uočava se u Tabeli 4.

Da li su sredstva Fonda trošena na aktivnosti koje ne pripadaju zaštiti životne sredine?

- Iako su iznosi rashoda približni iznosima prihoda od naknada, u opštini Obrenovac ipak postoje značajni problemi sa korišćenjem sredstava Fonda za zaštitu životne sredine.

Uočavaju se izuzetno visoki iznosi koji se koriste za aktivnosti i projekte koji ne pripadaju oblasti zaštite životne sredine. Kriterijum za određivanje pripadnosti ovoj oblasti jesu odredbe Pravilnika o standardnom klasifikacionom okviru i kontnom planu za budžetski sistem. U skladu sa time, sledeće aktivnosti koje su finansirane sredstvima Fonda – ne pripadaju zaštiti životne sredine: Sana-

cija, rekonstrukcija i proširenje mreže daljinskog grejanja, izolacija cevovoda, automatizacija i modernizacija toplotnih stanica (2010-2017); Rekonstrukcija, održavanje i poboljšanje javne rasvete (2010-2017); Sanacija i rekonstrukcija postrojenja za preradu vode, hidrotehničkih objekata, sanacija izvorišta i bunara (2010-2017); Radovi na vodovodu, sanacija i rekonstrukcija vodovodne mreže, izgradnja cevovoda i postrojenja za preradu vode (2010-2016); Uređenje kanalske mreže, sliva reka, sanacija obale Kolubare i klizišta (2010, 2011, 2013, 2016, 2017); Suzbijanje ambrozije (2010, 2016); Istraživanje potencijala obnovljivih izvora energije i izrada solarnih kolektora (2010, 2011, 2016); Izgradnja obilaznica saobraćajnica, biciklističkih staza, mostova, kružnog toka, održavanje puteva (2011-2014, 2016, 2017); Suzbijanje komaraca, glodara, krpelja, zoohigijena (2012-2014, 2016, 2017); Tehnička kontrola projekta mostova na Baričkoj reci (2015); Monitoring zemljišta zahvaćen poplavom (2015).

Može se reći da većina ovih aktivnosti na neki način doprinosi kvalitetu i zaštiti životne sredine, ali suštinski to nisu projekti životne sredine. U Pravilniku o standardnom klasifikacionom okviru i kontnom planu su aktivnosti životne sredine opisane pod funkcijom 500, dok navedene aktivnosti pripadaju drugim oblastima, kao što su razvoj zajednice (funkcija 620), vodosnabdevanje (funkcija 630), ulična rasveta (funkcija 640), poljoprivreda (funkcija 421), energija (grupa funkcija 43), višenamenski razvojni projekti (funkcija 474), i drugo. Ne dovodi se u pitanje njihova važnost za lokalnu zajednicu, ali se ne mogu sprovesti kroz program Fonda za zaštitu životne

	Naknada za vozila na motorni pogon	Naknada za supstance koje oštećuju ozonski omotač i naknada za plastične kese	Naknada za emisiju SO ₂ , NO ₂ , praškastih materija i odloženi otpad	Posebna naknada za zaštitu i unapređenje životne sredine	UKUPNO
2010.	4.466.781	0	917.549.897	1.578.123	923.594.801
2011.	2.644.296	0	358.259.383	7.648	360.911.327
2012.	2.539.086	0	362.096.385	2.748	364.638.255
2013.	-	0	516.916.251	0	516.916.251
2014.	-	0	450.481.801	2.609	450.484.410
2015.	-	0	0	0	0
2016.	-	0	0	0	0
2017.	-	0	452.593.765	0	452.593.765
2018.	-	0	451.617.796	0	451.617.796

Tabela 3.		
Vrsta prihoda i rashoda u dinarima	Obrenovac	
Neutrošeno i preneto u 2010. godinu	736.385.536	
Tekući prihodi od naknada u 2010. godini	923.594.801	
Ukupni prihodi u 2010. godini (preneti + tekući)	1.659.980.337	
Rashodi budžetskog fonda u 2010. godini	1.308.181.289	
Neutrošeno i preneto u 2011. godinu	351.799.048	
Tekući prihodi od naknada u 2011. godini	360.911.327	
Ukupni prihodi u 2011. godini (preneti + tekući)	712.710.375	
Rashodi budžetskog fonda u 2011. godini	709.288.894	
Neutrošeno i preneto u 2012. godinu	3.421.481	
Tekući prihodi od naknada u 2012. godini	364.638.255	
Ukupni prihodi u 2012. godini (preneti + tekući)	368.059.736	
Rashodi budžetskog fonda u 2012. godini	445.111.660	
Neutrošeno i preneto u 2013. godinu	0	
Tekući prihodi od naknada u 2013. godini	516.916.251	
Ukupni prihodi u 2013. godini (preneti + tekući)	516.916.251	
Rashodi budžetskog fonda u 2013. godini	300.414.738	
Neutrošeno i preneto u 2014. godinu	216.501.513	
Tekući prihodi od naknada u 2014. godini	450.484.410	
Ukupni prihodi u 2014. godini (preneti + tekući)	666.985.923	
Rashodi budžetskog fonda u 2014. godini	539.131.355	
Neutrošeno i preneto u 2015. godinu	127.854.568	
Tekući prihodi od naknada u 2015. godini	0	
Ukupni prihodi u 2015. godini (preneti + tekući)	127.854.568	
Rashodi budžetskog fonda u 2015. godini	18.038.757	
Neutrošeno i preneto u 2016. godinu	109.815.811	0
Tekući prihodi od naknada u 2016. godini	0	0
Ukupni prihodi u 2016. godini (preneti + tekući)	109.815.811	0
Rashodi budžetskog fonda u 2016. godini	26.255.475	26.255.475
Neutrošeno i preneto u 2017. godinu	83.560.336	0
Tekući prihodi od naknada u 2017. godini	452.593.765	452.593.765
Ukupni prihodi u 2017. godini (preneti + tekući)	536.154.101	452.593.765
Rashodi budžetskog fonda u 2017. godini	462.138.963	462.138.963
Neutrošeno i preneto u 2018. godinu	74.015.138	0
Tekući prihodi od naknada u 2018. godini	451.617.796	451.617.796
Ukupni prihodi u 2018. godini (preneti + tekući)	525.632.934	451.617.796

sredine, i ne mogu se finansirati novcem od „ekoloških“ naknada. Smisao postojanja eko-naknada jeste da se otklone ili ublaže posledice delovanja zagađivača, koji naknadu i plaćaju, u konkretnom slučaju u Obrenovcu to je rad TENT-a.

Može li se za trenutno poslovanje Fonda reći da je po zakonskim propisima?

- Posebnost poslovanja Fonda za zaštitu životne sredine opštine Obrenovac je u tome što se aktivnosti iz Programa fonda sprovode posredno. Kako stoji

u godišnjim izveštajima o realizaciji sredstava programa i projekata koji se finansiraju iz budžeta, a koji opština Obrenovac dostavlja Sekretarijatu za finansije grada Beograda, celokupan iznos sredstava Fonda prenosi se na lokalna javna preduzeća (JKP „Toplovod“, JKP „Vodovod i kanalizacija“, JKP „Obreno-

Projekat „Ko i kako troši novac iz ‘zelenih’ fondova u Srbiji?“ sufinansiran je iz budžeta Republike Srbije - Ministarstva kulture i informisanja. Stavovi izneti u podržanom medijskom projektu nužno ne izražavaju stavove organa koji je dodelio sredstva.

vac“, JP „Zaštita životne sredine“, Javno preduzeće za izgradnju Obrenovca, JP „Sportsko-kulturni centar“). U Programima rada preduzeća uključena su i sredstva Fonda, njihova realizacija se vrši na osnovu ugovora zaključenih između Fonda i preduzeća, a njihovo trošenje je prikazano i u izveštajima tih preduzeća.

Po Zakonu o budžetskom sistemu, Fond i javna preduzeća su u istom statusu indirektnih korisnika budžeta. Prenos sredstava između dva indirektna korisnika istog osnivača dovodi do duplog iskazivanja istih rashoda, što je suprotno pomenutom Zakonu. Takođe, ovakav način subvencionisanja ostavlja prostor za pitanje koliko je od prenetog novca zaista korišćeno za ugovorene poslove, a koliko za održavanje likvidnosti preduzeća.

Koliko su dokumenti o realizaciji sredstava transparentni i dostupni javnosti?

- Značajan problem je i nedovoljna transparentnost dokumenata. Završni računi budžeta za sve godine perioda (2010-2017), objavljeni u službenom glasilu, ne sadrže deo u kojem su rashodi iskazani po korisnicima i namenama (funkcionalna klasifikacija), već su dati samo po vrstama (ekonomska klasifikacija). To znači da ovi dokumenti sadrže samo podatak o tome koliko je novca u opštini i javnim ustanovama ukupno potrošeno za, na primer, zarade zaposlenih, usluge po ugovoru, materijal, tekuće popravke i održavanje, zgrade i građevinske objekte, mašine i opremu, itd, ali ne i podatak o tome za koje namene i preko kojih korisnika (na primer, zaštita životne sredine, poljoprivreda, razvoj zajednice, kultura, obrazovanje, mesne zajednice, itd) su ovi rashodi izvršeni.

U izveštajima o realizaciji programa korišćenja sredstava fonda za godine 2010-2015. dati su samo iznosi utrošenih sredstava zbirno po oblastima (na primer, vazduh, voda, zemljište, biodiverzitet, otpad, buka, itd), ali ne i za sprovedene mere i aktivnosti pojedinačno u okviru tih oblasti, tako da se ne zna koliko je koja

aktivnost koštala. U izveštajima za 2016. i 2017. godinu ovo je ispravljeno, jer oni sadrže i podatke o planiranim i utrošenim iznosima pojedinačno za sve sprovedene aktivnosti.

Šta je sve urađeno u Obrenovcu u oblasti zaštite životne sredine

Urađena je nova biciklistička staza duž Zabranskog puta i spojena sa stazom na dolmi koja vodi do Perila. Od Perila biciklistička staza ide kroz Zabrežje do Maksija, a potom uz Kupinac ponovo do Zabranskog puta. Na trim stazi su obeležena rastojanja i postavljene table za objašnjenje Kuperovog testa. Most preko Kupinca koji je uništen u velikim poplavama 2014. godine, a koji se nalazio na početku trim staze, trenutno je u fazi izrade.

Arboretum, park koji služi za edukaciju, odmor, šetnju i rekreaciju Obrenovčana, početkom ove godine je dobio Prirodnjački dom. Objekat će služiti za postavljanje izložbenog materijala - ekspanata (biljnih i životinjskih vrsta i drugog), za održavanje promocija

INFO KONKURSI ZA NEVLADINE ORGANIZACIJE

Gradska opština Obrenovac u poslednje tri godine nije raspisivala konkurse za dotacije ili sufinansiranje organizacija civilnog društva koje se bave zaštitom životne sredine. Doista, svake godine su raspisivani konkursi za finansiranje projekata udruženja sredstvima budžeta gradske opštine Obrenovac, na koje se između ostalog mogu prijaviti i udruženja iz oblasti ekologija. Poslednjih nekoliko godina sve se svodi na uglavnom skromne projekte udruženja građana, odnosno nevladinog sektora.

- U ovoj godini nismo aplicirali za realizaciju eko projekata kod opštine jer su sredstva iz godine u godinu sve manja. Čitav nevladin sektor je u istom „košu“, a konkursom ponuđena sredstva do te mere mala, da je nemoguće realizovati bilo koji projekat - kaže Valentina Kaloperović ispred jedne od najagilnijih NVO „Eko dvorište“. Ovo udruženje građana zahvaljujući dobrim kadrovima tokom niza godina je imalo uspeha na konkursima koje raspisuje Republika i nadležne institucije Grada Beograda.

- Zahvaljujući projektima odobrenim van Obrenovca i od strane lokalne samouprave, realizovano je više značajnih poslova - kaže Kaloperović i navodi da je zahvaljujući njihovom angažovanju samo u jednoj sezoni uklonjeno i reciklirano 100 tona stakla i stotine tona plastičnog otpada.

Među projektima „Eko dvorišta“ su i oni koji se realizuju sa školama gde se pored edukacije insistira i na prikupljanju otpada namenjenog reciklaži, a čijom prodajom školama se ostavlja mogućnost da prihodeju neka sredstva. Osim ovoga na nekoliko lokacija u gradu oplemenjen je prostor prvestveno materijalima koji su reciklirani. Ova NVO nekoliko godina pruža logistiku i pomoć održavanju Međunarodnog volonterskog kampa koji se održava u Obrenovcu.

Slična iskustva u pogledu apliciranja na konkurse lokalne samouprave u Obrenovcu ima i Beogradski centar za osobe sa invaliditetom. Anđelka Kaljević ispred ovog centra navodi da su nedavno realizovani projekti namenjeni osobama sa oštećenim sluhom na znakovnom jeziku, a čija je osnovna tema ekologija.

Tabela 4.			
Godina	Ukupni prihodi Fonda (tekući + preneti)	Planirani rashodi u Fondu za zaštitu životne sredine	Izvršeni rashodi u Fondu za zaštitu životne sredine
2010.	1.659.980.337	1.846.385.536	1.308.181.289
2011.	712.710.375	897.860.253	709.288.894
2012.	368.059.736	554.344.513	445.111.660
2013.	516.916.251	569.438.810	300.414.738
2014.	666.985.923	674.407.497	539.131.355
2015.	127.854.568	129.779.244	18.038.757
2016.	109.815.811	26.853.654	26.255.475
2017.	536.154.101	570.474.530	462.138.963
2018.	525.632.934	554.378.142	

zaštićenih prirodnih dobara i drugih prirodnih vrednosti na teritoriji gradske opštine Obrenovac, seminara, konferencija, prezentacija i stručnih sastanaka.

U jesen 2018. godine izvedeni su radovi na podizanju drvoreda u Kupinačkoj ulici. Sadnja je obavljena na desnoj strani ulice, na slobodnoj zelenoj površini koja se prostire između kanala Kupinac i novoasfaltirane ulice, počevši od skretanja u Kupinačku ulicu pa sve do prelaza, odnosno mostića na Kupincu koji vodi ka fudbalskom igralištu. Ukupna dužina ovog drvoreda iznosi oko

450 metara, a zasađene su 142 sadnice.

Početak decembra 2018. godine završeno je ispitivanje površinskih voda na teritoriji Obrenovca. Na osnovu ispitivanja fitoplanktona reka Sava je imala dobar i bolji ekološki potencijal, dok je Kolubara imala umeren ekološki potencijal. Rezultati biomonitoringa kanala na teritoriji Obrenovca su pokazali da kanal Mladost ima najlošiji status, zatim slede Kanal Kupinac na početku zacevljenja, naselje Dudovi, Zabreške livade i Tamnava - Crpna stanica na putu za Zabran, Kanal Kupinac kod TCI i, Crpna stanica „Vić bare“ - Perilo.

U skladu sa Programom upravljanja zaštićenog područja „Grupa stabala hrasta lužnjaka - Jozića koliba“ za 2018. godinu, JP Za zaštitu i unapređenje životne sredine, Obrenovac kao upravljač ovog zaštićenog područja je sprovedo biološko-tehničke mere zaštite i nege stabala. Ove mere podrazumevale su orezivanje suvih i oštećenih grana koje se nalaze na stablima hrasta lužnjaka. Orezivanje stabala je vršeno isključivo u skladu sa Rešenjem o uslovima zaštite, izdatim od strane Zavoda za zaštitu prirode Srbije.

Zbog bezbednosti i zaštite postavljena je drvena ograda na ulazu u lokalitet Jozića kolibe. Sastavni deo ograde su dve kapije, veća i manja. Drveni elementi su zaštićeni poliesterskim premazom i završnim glazurnim premazom na bazi voska (tamno braon-palisander), a drveni delovi u zemlji i dodatno premazati toplim bitumenom kao zaštita od truljenja. Na stubovima su postavljene metalne okapnice kako bi se sprečilo truljenje gornje strane stubova. Pored postavljene ograde, popravljena je jedna drvena nadstrešnice „smrčak“.